

Børn og unges deling af digitale billeder og film*

*Af Nicolaj Sivan Holst, lektor i strafferet og straffeprocess,
Juridisk Institut, Aarhus Universitet*

Abstract

In spring 2018, Danish police charged more than 1,000 young people for possession and sharing of child pornography. The cases arose as part of a national effort, "Operation Umbrella", and were pursued in almost all police districts in the country. The action has prompted new discussions concerning children's and adolescents' behavior on the internet. Not least it has drawn much attention to important legal (and even criminal) aspects that were for the most part previously ignored in the public debate. The sharing of sex-related videos and images has been especially in focus.

The current article focuses on the Danish legal framework and its consequences for children and adolescents who share videos and images of a personal or sexual nature on the internet. It is argued that young people must be taught the legal and criminal consequences of these actions early in life. Such activities cause more harm both to victims and offenders than many people – including young people themselves – typically realize.

In these matters, Danish criminal law is in principle very similar to Norwegian and Swedish legislation.

1. Indledning/problemstilling

Diskussionen om børn og unges adfærd på nettet har ofte været set som et moralsk, etisk eller opdragelsesmæssigt spørgsmål – Et spørgsmål om mobning, god adfærd på nettet, eller slet og ret »digital dannelse«.¹ Herved har man ofte overset de meget væsentlige juridiske aspekter. En del af den »dannelse« man i den danske debat har efterlyst, er nemlig allerede reguleret af retsregler, hvor nogle endda skal findes i straffelovgivningen. At deling af billeder på nettet kan få strafferetlige konsekvenser, er nu (igen) blevet aktualiseret i Danmark med operation »Umbrella«, hvor politiet har sigtet over 1.000 unge for besiddelse eller videreoverdragelse af børnepornografi.

* Title in English: *Children's and young people's sharing of digital images and videos.*

Reaktionerne på sigtelserne i pressen og blandt eksperter har hovedsageligt været, at de unge skal undervises i, hvordan man opfører sig i den »nye« digitale virkelighed, ligesom forældre skal »tage en snak« med deres børn om, hvordan man opfører sig i den digitale verden. Sådanne tiltag er naturligvis vigtige, men må samtidig tage udgangspunkt i, hvilke *retsregler* der regulerer området, og hvilke konsekvenser der er ved at overtræde disse regler.

Skal »digital dannelse« på skoleskemaet, er det derfor relevant først og helt grundlæggende, at skelne mellem lovlig og ulovlig adfærd på nettet. At skelne mellem, hvad der er kriminelt og hvad der er »dårlig stil«, og hvilke konsekvenser overtrædelser kan have, ikke mindst for børn og unge.

2. Kriminalitet eller »dårlig stil«

Chikanøs adfærd blandt børn og unge er ikke noget nyt – ej heller på internettet. Lige siden internettets almindelige udbredelse – og tiltagende ved brugen af sociale medier – har børn og unge brugt nettet til at skabe venskaber, fjendskaber, mobning, drillerier, trusler og næsten alt andet, man kan forestille sig.

I forbindelse med den såkaldte »Viborg-mappe«² fik de fleste (også uden for straffesystemet), dog rigtigt øjnene op for, hvor alvorlig adfærd der kan være tale om blandt visse grupper af unge, når det gælder deling af billeder og film af privat eller seksuel karakter. Siden er det også igennem pressens dækning blevet klart, at det ikke bare er i Viborg, at unge deler nøgenbilleder af hinanden.³ De sidste to år har således været præget af en udbredt diskussion om såkaldt »hævnporno« på nettet, som dog ikke kun angår unge. Når unge interagerer på nettet, det være sig over sociale medier, chatforums eller lign., så gælder de almindelige lovrregler naturligvis i samme grad som i mere »analoge« sammenhænge.

Børn og unge skal naturligvis lære, hvordan man begår sig på internettet og på de sociale medier, men her er det særligt vigtigt, at der sondres mellem, hvad der er god opførsel, og hvad der er direkte ulovligt, eller sågar strafbart. Det er ikke blot vigtigt af hensyn til forebyggelse af eventuelle lovovertrædelser, men også af hensyn til både de børn og unge, der kan risikere reaktioner på baggrund af regelovertrædelser, samt af hensyn til de voksne – forældre, pædagoger, skolelærere mv. – som man forestiller sig skal undervise og tage diskussionen med dem. På samme måde, som når børn allerede i folkeskolen lærer om færdselsregler og god opførsel i trafikken, er det vigtigt at holde sig for øje, at i trafikken handler noget om, hvordan man er en god og hensynsfuld trafikant, og andet kan man få bøder – altså blive straffet – for at gøre. Nedenfor gennemgås nogle af de relevante danske retsregler, der regulerer deling af billeder mv. på internettet. Der er særligt fokus på straffereglerne og disses betydning for børn og unge.

2. Hvad må man og hvad må man ikke med billeder på internettet?

2.1. Særligt om straffereglene⁴

Reglerne i straffeloven er som bekendt lavet for at beskytte borgerne mod andre, og lovens bestemmelser er bygget op efter de *beskyttelsesinteresser*, de skal varetage. Lovens regler om drab, vold, tyveri, voldtægt, blufærdighedskrænkelser osv. skal således beskytte hhv. personers liv, helbred, ejendom, seksuelle selvbestemmelse og integritet. Disse beskyttelsesinteresser er rimeligt konstante, og derfor kan man stadig have en straffelov, der i kernen er den samme, som da den blev indført i 1930.

I forbindelse med internettets udbredelse blev det politisk diskuteret, om det var nødvendigt med nye regler for at imødegå de udfordringer og kriminalitetsformer, man kunne forestille sig dette ville medføre. Justitsministeriet nedsatte derfor det såkaldte Brydensholt-udvalg, som bestod af en række juridiske eksperter med landsdommer Brydensholt som formand, til at vurdere, om straffeloven var »tidssvarende«. Udvalget afgav sin betænkning i 1999 (betænkning nr. 1377/1999). Udvalget kom med en række anbefalinger, men fandt grundlæggende, at straffeloven måtte forventes også at kunne bruges fremover, når kriminaliteten rykkes over på nettet. De interesser, som straffereglene skal beskytte, er grundlæggende de samme, uanset om de bliver krænket on- eller off-line.

Bl.a. som reaktion på den massive debat om privatlivskrænkelser på nettet blev Straffelovrådet i 2015 bedt om at tage stilling til, om opfattelsen af, hvad der regnes som »privatliv« havde udviklet sig sådan, at der nu var behov for (juridisk) at redefinere, hvad privatliv er, og om der var behov for at modernisere reglerne herom i straffeloven.⁵ Straffelovrådet nåede i sin betænkning, der udkom sidste år, frem til, at selvom den teknologiske udvikling har skabt nye muligheder for krænkelser af privatlivet, så er de gældende regler grundlæggende stadig relevante og dækkende. Dette hænger bl.a. sammen med, at straffelovens bestemmelser om privatliv er formuleret på en sådan måde, at de må fortolkes i lyset af »den til enhver tid herskende opfattelse af, hvordan privatliv bør beskyttes«. ⁶ Ud over nogle mere tekniske og sproglige ændringer af visse paragraffer foreslog Straffelovrådet derfor kun indførelsen af én ny straffebestemmelse; en selvstændig kriminalisering af ulovlig overvågning (i straffelovens § 264 b).

2.2. Deling af nøgenbilleder

Det er almindeligt kendt, at børn og unge sender mange billeder via nettet, både via computer og deres smartphones. Hvor der er tale om at sende og modtage nøgenbilleder eller lign., så gælder der en række forskellige strafferetlige regler, alt efter om der er tale om billeder/videoklip af børn eller voksne. Dét at sende eller

tage billeder af andre kan være en krænkelse af andre personers privatliv og/eller seksuelle integritet og selvbestemmelse.

Den mest generelle beskyttelse af seksuel integritet findes i straffeloven § 232 om blufærdighedskrænkelse. Efter denne bestemmelse, er det strafbart med bøde eller fængsel indtil 4 år, at krænke andre folks blufærdighed. Handlinger, der kan være blufærdighedskrænkende, spænder vidt, fra de groveste, hvor der er tale om ufrivillige berøringer, til de »mildere« som f.eks. blotteri og beluring.⁷

Tager en ung person f.eks. et billede af en anden, mens denne er nøgen, vil dette være en blufærdighedskrænkelse, hvis man ikke har fået lov eller var overbevist om, at det var i orden med den anden. De fleste vil kunne sætte sig ind i, hvor ubehageligt det må være, at andre tager billeder af en i badet, uden at man ved det. Men også det at få *tilsendt* et nøgenbillede vil kunne udgøre en blufærdighedskrænkelse af modtageren, hvis det sker uanmodet. Det er ikke en betingelse for at noget sådant er omfattet af straffelovens § 232, at personen *rent faktisk* føler sin blufærdighed krænket. Efter straffelovens § 232 kræves alene, at handlingen er *egnet* til at krænke blufærdigheden. Så den person, der vælger at blotte sig for en intetanende person i en park, slipper ikke nødvendigvis for straf, blot fordi vedkommende rent faktisk fandt det mere morsomt end ubehageligt. Det samme gælder, når der er tale om at sende uanmodede nøgenbilleder.

En anden mere generel beskyttelse af integriteten findes i straffelovens § 264 d om privatlivskrænkelse. Her er det gjort strafbart med fængsel i indtil 6 måneder, at videregive billeder eller meddelelser af andres rent private forhold. Omfattet af sådanne »rent private forhold« er oplysninger om andre folks seksualliv og lign. Den beskyttelse, der ligger i straffelovens § 264 d, må afvejes mod et mere generelt hensyn til ytringsfriheden, hvor særligt offentlighedens interesse spiller en stor rolle. Tager man billeder af andre, der har sex, og gør dem tilgængelige på internettet, vil der dog ikke være noget særligt hensyn til offentlighedens interesse, og det vil derfor være strafbart som en privatlivskrænkelse efter straffelovens § 264 d, hvis der ikke er samtykket hertil.

Som et eksempel fra praksis kan nævnes den dom, der er trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2018 s. 567 fra Vestre Landsret, hvor en 17-årig dreng med sin mobiltelefon havde optaget en snapchatvideo af A og B (der begge var 17 år), mens de havde samleje på et toilet i en forlystelsespark, og derefter uploadede videoen til My Story,⁸ hvorved den blev delt med hele hans vennekreds. Videoen havde ligget på nettet i 3-4 timer, inden han slettede den igen. Den tiltalte blev fundet skyldig i overtrædelse af både § 232 og § 264 d og idømt fængsel i 30 dage, der blev gjort betinget med vilkår om samfundstjeneste. Landsretten udtalte, at udgangspunktet for en overtrædelse af den pågældende karakter, er ubetinget fæng-

sel. Men under hensyn til T's alder, at han ikke tidligere var straffet og hans gode personlige forhold, ville man undtagelsesvist gøre straffen betinget (med vilkår om samfundstjeneste).

Et andet eksempel er Vestre Landsrets dom trykt i Tidsskrift for Kriminalret 2017 s. 655, hvor en 15-pige blev idømt 10 dages betinget fængsel for at have overtrådt straffelovens § 232 og § 264 d ved at lægge billeder af en halvnøgen 13-årig pige på Instagram.⁹ Den 15-årige tiltalte havde (sammen med sin mindreårige lillesøster) oprettet en falsk Instagramprofil i den 13-årige piges B's navn, hvorfra de uploadede fem billeder af pigen iført undertøj og med nøgne bryster på to af billederne. Den tiltalte havde fået billederne af B's tidligere kæreste og havde lagt dem op for at genere/drille B.

Som de seneste sager i medierne har vist, foreligger der i visse ungdomskredse problemer med deling af nøgenbilleder af helt unge mennesker, og endda videoklip af unge der har sex. Her vil de to førnævnte straffebestemmelser være relevante, men også en anden og meget alvorlig straffebestemmelse vil her komme på tale, nemlig børnepornografibestemmelsen. Ved børnepornografi menes billeder eller videoklip af pornografisk karakter af børn/unge under 18 år. Forbudet mod børnepornografi følger således ikke den seksuelle lavalder, der er 15 år, jf. straffelovens § 222.

Det at fotografere eller optage pornografi af mindreårige er naturligvis strafbart,¹⁰ men efter straffelovens § 235 er også *besiddelse og videregivelse* af børnepornografi strafbart.¹¹ Besiddelse straffes med bøde eller fængsel i op til 1 år, og videregivelse med op til 2 års – eller under særligt skærpende omstændigheder 6 års fængsel.

Når man har gjort det strafbart ikke blot at optage, men også at besidde og dele børnepornografien er det fordi, der ligger en ideel krænkelse i, at sådanne billeder mv. eksisterer og kan spredes. Dette beskyttelseshensyn er ikke blevet mindre vigtigt, efter at børnepornografi er blevet digitalt. I »gamle dage« kunne man i forbindelse med en straffesag konfiskere de fysiske eksemplarer af billeder eller videokassetter og destruere dem, jf. straffeloven § 75, stk. 2. I dag, hvor børnepornografi typisk foreligger i form af digitale filer, er det straks mere vanskeligt at få det til at forsvinde. Er et nøgenbillede af et barn først delt én gang på internettet, er det næsten umuligt at få slettet alle kopier. Den forurettede risikerer således at måtte leve resten af livet med den krænkelse, der ligger i at andre vil kunne finde dette meget private billede på internettet. Det er i denne kontekst, man må forstå alvoren af de regler, der regulerer børnepornografi, og hvorfor det netop er et strafferetligt spørgsmål. Det er også derfor, at reglerne om børnepornografi ikke følger den seksuelle lavalder på 15 år.

Børnepornografi kan have meget forskelligartet karakter og variere meget i alvor – alt fra et nøgenbillede af en 17-årig til videosekvenser af de mest alvorlige seksuelle overgreb på helt små børn begået af voksne.¹² Det afgørende for, om et billede eller videoklip kan betragtes som »pornografisk« i lovens forstand, er, hvorvidt billedet (af den mindreårige) er af seksuel karakter, f.eks. fotografering af kønsdele, seksuelle berøringer, samleje mv. Også billeder, der er taget af barnet selv, er omfattet af forbuddet. Det er også uden betydning for, om reglen anses for overtrådt, om barnet vidste (og sagde ja til), at billedet eller videofilmen blev optaget. Reglerne er til for at beskytte børn mod overgreb, og sikre at der ikke er en efterspørgsel efter børnepornografi. Som modifikation hertil gælder dog, at børn over 15 år kan samtykke til, at andre *besidder* nøgenbilleder (eller videoklip) af dem, men ikke at disse videregives, jf. straffelovens § 235, stk. 3. En ung kan således godt modtage et nøgenbillede af sin kæreste, hvis denne er over 15 år, men må ikke videresende billedet til sine venner. Her er det ligeledes vigtigt at huske på, at et sådant samtykke til enhver tid kan tilbagekaldes, og at dette sker forudsætningsvist, når kæresteforholdet ophører. Går et kærestepar således fra hinanden, vil de hver især skulle slette de eventuelle nøgenbilleder mv., de måtte have af hinanden, medmindre de konkret har fået lov til (fortsat) at opbevare dem.

3.2.1. *Umbrella-sagerne*

Det giver sig selv, at man kender alderen på den, der fotograferes eller filmes, hvis man kender vedkommende, der optræder på billedet eller filmen. Hvis vedkommende ikke er bekendt, bliver rettens bedømmelse af den strafferetlige skyld et spørgsmål om, hvordan barnet/den unge fremstår. Netop dette emne spillede en central rolle i det sagskompleks, som hos politiet og i medierne er blevet døbt Umbrella-sagen. I det store sagskompleks har politiet sigtet over 1.000 personer, hvoraf de fleste var unge under 18 år på gerningstidspunktet, for besiddelse eller videreoverdragelse af børnepornografi efter straffelovens § 235.

De mange sager har involveret 11 af landets 12 politikredse og opstod ved, at Facebook modtog rapporter om, at to specifikke videosekvenser og et billede med seksuelt materiale med personer under 18 år, blev delt hyppigt blandt unge på chat-plattformen Messenger. Videosekvenserne, der var fra Danmark, viste et samleje mellem en 15-årig pige og fire drenge. Facebook advarede de amerikanske myndigheder, som virksomheden er forpligtet til, og herefter gik oplysningerne via Europol til dansk politi, som indledte efterforskningen under navnet operation Umbrella.¹³

De første fire sager i sagskomplekset er nu endeligt afgjort, men med forskellige resultater. Anklagemyndigheden rejste tiltale i de to første af sagerne som såkaldte prøvesager for at få fastlagt straffniveauet og for at se hvordan resten af sagerne kan forventes afgjort. Det førte i de to første sager til domfældelse i 1. instans, men frifindelse i landsretterne. I de to efterfølgende sager endte det modsat med domfældelse i landsretten. Nedenfor gennemgås først de to første prøvesager og dernæst de to efterfølgende.

Den første af prøvesagerne blev afgjort den 5. februar 2018 ved retten i Randers (SS 5-196/2018). Her blev en 20-årig mand idømt 30 dages betinget fængsel – for overtrædelse af straffelovens § 235 – ved at have delt den meget omtalte sexvideo.¹⁴ Videoen var blevet delt via Messenger ved fem lejligheder mellem december 2015 og maj 2016. Retten lagde vægt på grovheden og omfanget af krænkelsen, men også på tiltaltes unge alder og gode personlige forhold, samt tiltaltes beskedne andel i den samlede krænkelse af de forurettede. Den tiltalte blev ligeledes dømt til at betale den forurettede (pigen på videoen) 10.000 kr. i godtgørelse for tort. Den tiltalte forklarede under sagen at han havde fået vist videoen af en klassekammerat på sit handelsgymnasium på en telefon. Han havde derefter bedt om at få den tilsendt, og senere sendte han den til andre. Han påstod, at han ikke vidste at personerne på videoen var under 18 år og at han blot havde tænkt, at det var amatørporno. Retten tilsidesatte hans forklaring og udtalte: »På baggrund af de forurettede og de øvrige medvirkendes udseende, stemmerne der høres på optagelsen og omstændighederne i øvrigt, herunder indholdet af det, der siges, finder retten, at tiltalte måtte anse det for sandsynligt, at de forurettede var under 18 år.«

I Retten i Lyngbys dom samme dag blev den tiltalte, der var 17-år på gerningstidspunktet, idømt 40 dages betinget fængsel for at have delt videoerne mindst 59 gange over en periode på en måned, via Messenger. Modsat sagen fra Randers blev den tiltale her – ud over for børnepornografi – også dømt for blufærdighedskrænkelse efter straffelovens § 232, idet flere af modtagerne ikke umiddelbart havde bedt om at få videoerne tilsendt. Dette uanset at det blev forklaret, at drengegrupper, han var medlem af, ofte delte videoer med seksuelt indhold på Messenger.

Lyngby Rets dom blev anket til Østre Landsret, som ved dom den 20. april 2018 (S-467-18) – med dommerstemmerne 5-1 – frifandt den tiltalte for at have delt en video med børnepornografisk indhold, da flertallet ikke fandt det bevist, at han havde forsæt til, at de forurettede var under 18 år. Flertallet lagde afgørende vægt på, at den pågældende version af videoen havde en amatøragtig karakter med en uskarp og svingende billedkvalitet. Tiltalte blev i stedet dømt for ved de-

lingen af sexvideoen at have krænket blufærdigheden hos de forurettede og fem modtagere af videoen. Landsretten fandt samtidig, at tiltalte ikke kunne straffes for uberettiget at have videregivet billeder vedrørende en andens private forhold under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden, da strafansvaret var forældet. Landsretten fastsatte straffen til 5 dagbøder på hver 500 kr.¹⁵ På samme måde frifandt Vestre Landsret i anken af afgørelsen fra Retten i Randers i sin dom af 23 marts 2018 (V.L. S-351-18) for børnepornografiforholdet. Omvendt blev der i Østre Landsret domfældt i de to efterfølgende (liggende sager) fra samme sagskompleks.

I de to seneste ankesager, begge afgjort den 8. maj 2018 (S-464-18 og S-463-18), havde de tiltalte, der på gerningstidspunktet var hhv. 16 år og 17 år, delt to forskellige videoer på deres Facebookprofil og via Messenger. Den ene tiltalte havde delt de to videoer med kort tids mellemrum til 16 personer. Den anden tiltalte havde delt videoerne fem gange til i hvert fald 35 personer. Landsretten stadfæstede byrettens domme, og de tiltalte blev idømt hhv. 20 og 40 dages betinget fængsel. Landsretten fandt, at de tiltalte objektivt var skyldige i overtrædelse af straffelovens § 235, stk. 1, uanset at deling mellem jævnaldrende unge mennesker under 18 år af videofiler, der indeholder optagelser af seksuel aktivitet mellem 15-årige, ikke udgør kerneområdet for anvendelsen af bestemmelsen, og at de tiltalte havde forsæt til, at de forurettede var under 18 år. Her blev der (modsat i S-467-18) lagt afgørende vægt på, at det – når man så de to videoer i sammenhæng – klart fremgik, at de forurettede begge var under 18 år. Herudover blev der lagt vægt på udveksling af chatbeskeder før og efter de tiltaltes deling af videoerne. Den ene tiltalte var tillige skyldig i overtrædelse af straffelovens § 235, stk. 2, ved at have besiddet de pågældende videoer, mens den anden tiltalte blev frifundet herfor, idet strafansvaret var forældet. De tiltalte blev omvendt frifundet for at have krænket blufærdigheden i forhold til modtagerne, jf. straffelovens § 232. Der blev herved lagt afgørende vægt på, at modtagerne var jævnaldrende med de tiltalte, at de tiltalte har forklaret, at de personer, som de sendte videoerne til, enten selv havde bedt om at få dem tilsendt eller var indforstået med at modtage dem, idet det var almindeligt inden for de lukkede chatgrupper at udveksle pornografisk materiale.

De forskelligtrettede afgørelser vedrørende de samme videosekvenser, i meget lignende sager giver selvfølgelig anledning til en vis forvirring, ikke mindst om afgørelserne i de fremtidige sager fra Umbrella-sagskomplekset. Men her er det vigtigt at bemærke, at uenighederne alene synes at knytte sig til *bevisvurderingen* af forsættet (altså om de tiltalte vidste, at der var tale om unge under 18 år), ikke til selve reglerens forståelse.

3.4. *Trusler og chikane/mobning*

Sprogbrugen på internettet kan til tider være hård – ikke kun blandt børn og unge. Det er klart, at der også inden for straffelovgivningen skal være plads til fri meningsudveksling samt drillerier og hån. Bagkanten herfor er direkte trusler på livet eller racistiske ytringer.¹⁶ Efter straffelovens § 266 er det således strafbart med bøde eller fængsel i op til 2 år at true andre på en måde, der er egnet til at skabe alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd. Sms'er eller chatbeskeder, hvor man truer andre med »at slå dem ihjel« eller lign., kan således være strafbare som trusler efter § 266, hvis det må antages, at modtageren forstår dem som alvorlige.

Mere almindelige former for drillerier eller mobning er ikke strafbare, men som anført ovenfor findes der i straffelovens § 264 d en beskyttelse af privatlivets fred. Denne beskyttelse angår ikke kun billeder men også »meddelelser«. Det betyder, at det kan være strafbart i chikanøst øjemed at fortælle uvedkommende om andres seksuelle tilbøjeligheder eller lignende meget private oplysninger via SMS eller chat.

Som eksempel fra retspraksis kan ses Østre Landsrets dom trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2001 s. 2573 Ø, hvor en 24-årig mand blev idømt fængsel i 20 dage samt dømt til at betale 10.000 kr. i tortgodtgørelse for overtrædelse af straffelovens § 264 d og § 232 ved på en hjemmeside at have oprettet en falsk profil kaldet »Elskere« med kælenavn og adresse, der passede på en 13-årig pige.¹⁷ På profilen var skrevet, at hun ønskede forskellige former for sex med erfarne mænd. Dette bevirkede, at den 13-årig pige, hvis navn og adresse stort set svarede til det angivne, modtog henvendelser af seksuel karakter fra forskellige mænd.

3. **Betydningen af overtrædelser for børn og unge**

3.1. *Straf, straffeattest og børneattest (unge mellem 15 og 17 år)*

Unge over 15 år vil blive straffet ved overtrædelser af de ovenfor beskrevne strafferegler, men der vil generelt blive taget hensyn til deres unge alder, og unge vil derfor som udgangspunkt modtage lidt mildere straffe og oftere få betingede domme. Derudover får både unge og voksne »en plet« på straffeattesten, når de straffes. Det betyder, at dommen bliver registreret i Det Centrale Kriminalregister.¹⁸ Registeret indeholder oplysninger om en persons domme, bøder og tiltalefrafald med vilkår for lovovertrædelser. Den såkaldte »private straffeattest«, som folk selv kan få udleveret ved henvendelse til politiet, f.eks. til brug for jobansøgning eller lign., trækker oplysningerne fra Det Centrale Kriminalregister. Oplysningerne om en begået lovovertrædelse fremgår af den private straffeattest i 2-5 år regnet fra f.eks. bødens betaling, dommen eller løsladelsen, alt efter hvor

alvorlig en forbrydelse der er tale om,¹⁹ men står i Det Centrale Kriminalregister i længere tid.²⁰

For unge under 18 år gælder der særlige regler vedr. den såkaldt »private straffeattest«. Hvis den unge alene idømmes en betinget dom, vil den første strafferetlige afgørelse for en lovovertrædelse, der er begået før det fyldte 18. år, ikke fremgå af den private straffeattest, hvis den unge ikke begår et nyt strafbart forhold inden for 3 år fra den første afgørelse. Ordningen kaldes »betinget notering«. Hvis den unge inden for den 3-årige periode derimod begår et nyt strafbart forhold, vil den betingede notering »vågne op«, og den første afgørelse vil også komme til at fremgå af straffeattesten. Ordningen gælder ikke i sager, hvor der idømmes en ubetinget frihedsstraf, en ungdomssanktion (straffelovens § 74 a) eller en behandlingsdom. Her kommer dommen til at fremgå af den private straffeattest, selvom det er den første strafferetlige afgørelse. Tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt medtages ikke på den private straffeattest – heller ikke hvis det ikke er den første strafferetlige afgørelse.²¹

Derudover gælder det særligt for overtrædelser af flere af de bestemmelser der er nævnt ovenfor, at disse anføres på den såkaldte *børneattest*, som kan indhentes af bl.a. arbejdsgivere inden ansættelse.

En børneattest er en slags straffeattest, som indeholder oplysninger om visse seksualforbrydelser begået mod børn under 15 år, udbredelse eller besiddelse af børnepornografi, samt visse overtrædelser af terrorlovgivningen. Overtrædelser af straffelovens § 232 (blufærdighedskrænkelse) over for børn under 15 år og overtrædelse af § 235 om børnepornografi (uanset alderen på det afbillede barn/ung) vil således blive noteret på den straffedes børneattest.

Børneattester adskiller sig fra straffeattesten ved, at noteringer herpå typisk fremgår i længere, men aldrig kortere tid. Hvor længe oplysningerne fremgår af børneattesten, afhænger af den begåede lovovertrædelse og straffen herfor. Oplysningerne om en begået lovovertrædelse vil fremgå af børneattesten i *mindst 10 år* regnet fra dommen, løsladelsen eller bødens betaling. Dette vil være tilfældet ved dom for f.eks. besiddelse af børnepornografi eller blufærdighedskrænkelse af børn under 15 år. Domme for visse seksualforbrydelser slettes tidligst efter 20 år regnet fra dommen eller løsladelsen, mens domme for grove seksualforbrydelser og terrorlovgivningen vil fremgå, mindst indtil den registrerede fylder 80 år, og i nogle tilfælde til den registrerede dør.

Børneattestordningen er indført ved den såkaldte børneattestlov (nu lovbeholdning nr. 362 af 2. april 2014). Børneattestloven er en rammelov, som bemyndiger de enkelte ministerier til inden for eget sagsområde at afgrænse, hvem der er omfattet af pligten til at indhente børneattest, og i forhold til hvilke

jobfunktioner. På den baggrund har de ministerier med sagsområder, hvor indhentelse af børneattest kan være relevant, udarbejdet bekendtgørelser med nærmere regulering.²² Pligten til at indhente børneattest fremgår således af de enkelte bekendtgørelser. Institutioner, der efter disse regler skal indhente børneattester, omfatter bl.a. f.eks. folkeskoler, idrætsforeninger og dagtilbud til børn under 15 år, mens de berørte arbejdsfunktioner f.eks. er trænere, lærere og pædagoger. Som de fleste ved, vil pletter på straffeattesten ofte være en hindring for, at den unge kan få et arbejde.

En ofte overset konsekvens ved de overtrædelser, der er omtalt ovenfor, er, at de ud over den eventuelle straf, den unge måtte få, vil betyde en ret væsentlig begrænsning i de fremtidsmuligheder, en ung vil have. Hvis der står noget på en persons børneattest, betyder det teknisk set ikke, at personen ikke *kan* blive ansat eller beskæftiget. Myndigheden, virksomheden eller foreningen skal vurdere, om oplysningerne er til hinder for ansættelsen eller beskæftigelsen. Men virkeligheden viser, at ingen arbejdsgiver eller forening vil løbe risikoen og ansætte en person, der kan risikere at have med unge at gøre, hvis denne har anmærkninger på sin børneattest. Her er det også vigtigt at have for øje, at der ikke på børneattesten står noget om omstændighederne i den sag, som personen blev dømt i, blot en angivelse af de *bestemmelser*, der er overtrådt (f.eks. straffelovens § 232 eller § 235). En potentiel arbejdsgiver kan således blot se, at ansøgeren har været dømt for f.eks. børnepornografi eller overgreb (blufærdighedskrænkelse) mod et barn under 15 år. En anmærkning på børneattesten betyder således, at den unge (evt. allerede fra han/hun er 15 år) må vinke farvel til drømmen om nogensinde at blive skolelærer, pædagog/pædagogmedhjælper, træner i en idrætsforening, spejderleder, børnelæge eller plejepersonale på en børneafdeling på hospitaler, præst osv.

3.2. *Hvad med børnene (under 15 år)?*

Den kriminelle lavalder er som sagt 15 år, så man kan spørge, hvad så med børn under 15 år, der f.eks. deler nøgenbilleder uden samtykke. Er de strafferetsovertrædelser, der er beskrevet ovenfor, ligegyldige i forhold til dem? Er det blot et spørgsmål om god tone mellem børn, om man skal dele nøgenbilleder mv.?

For disse gælder selvfølgelig, ligesom ved andre livsforhold, at man jo helst skal lære, hvad der er strafbart, *inden* man bliver gammel nok til at kunne straffes. Færdselsregler er ikke kun relevante for dem, der er gamle nok til at få en fartbøde.

Mindst lige så vigtigt er dog det ofte oversete forhold, at overtrædelser af straffeloven *ikke* er uden betydning, når de begås af børn under 15 år. Disse børn

kan stadig mødes med reaktioner, bare ikke strafferetlige. Inden for det sociale system findes således en række *socialretlige reaktioner*, når børn (og unge) begår kriminalitet. Selvom disse socialretlige reaktioner iværksættes for at hjælpe og beskytte barnet og derfor ikke er ment som afstraffelse, så vil de ofte fra barnet (og evt. forældres) side blive opfattet som en belastning og en indskrænkning i bestemmelsesfriheden og derved som en klar *reaktion* på kriminalitet.

Hvis kommunen antager, at et barn har brug for særlig støtte, iværksættes en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50 (en såkaldt § 50-undersøgelse). Socialforvaltningen skal her iværksætte foranstaltninger for at hjælpe det barn (eller den unge), der har problemer. Kommunen kan således give tilbud om alt fra praktisk eller pædagogisk støtte i hjemmet til familiebehandling, udpegning af en personlig rådgiver eller anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. servicelovens § 52, stk. 3.

Er tilbud ikke nok, kan hårdere metoder også tages i brug, f.eks. via de såkaldte »ungepålæg«, jf. servicelovens § 57 b. Kommunalbestyrelsen skal således give børn og unge mellem 12 og 17 år et ungepålæg, når barnet eller den unge har adfærdsproblemer eller udviser negativ adfærd af en sådan karakter, at der er risiko for, at barnets eller den unges udvikling er i fare, og når det vurderes, at et frivilligt samarbejde med barnet eller den unge og forældremyndighedsindehaveren om støtte efter § 52, stk. 3, ikke er tilstrækkeligt til at afhjælpe barnets eller den unges problemer. Ungepålæg kan gives *uden* forældremyndighedsindehaverens samtykke. Ungepålæg kan således bruges, hvor barnet f.eks. har sendt nøgenbillede i strid med de ovenfor nævnte straffebestemmelser, jf. servicelovens § 57 b, stk. 2, der direkte nævner tilfælde, hvor barnet har begået kriminalitet af en vis grovhed, hvilket vil være tilfældet ved nøgenbilleder af mindreårige.

Et ungepålæg angiver en eller flere konkrete ting, som barnet skal gøre. Pålægget skal være egnet til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer, og skal stå i rimeligt forhold til formålet. Pålægget kan f.eks. gå på, at barnet forpligtes til at være hjemme på et nærmere fastsat tidspunkt, at være på et bestemt dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted, eller at bidrage til at genoprette en forrettet skade.

Foranstaltningerne efter serviceloven vil langt hen ad vejen faktisk kunne være de samme, som kan fastsættes som vilkår i forbindelse med en betinget dom (eller tiltalefrafald) for unge, der idømmes en betinget fængselsstraf. Forskellen er selvfølgelig, at ved foranstaltningerne efter serviceloven er der tale om et socialt tiltag til støtte for barnet, og ved vilkår i forbindelse med en betinget dom efter straffeloven er der tale om en straf af den unge. Fælles er dog, at formålet i begge tilfælde vil være at sikre, at hhv. barnet og den unge ikke begår kriminalitet igen.

Endelig skal det nævnes, at regeringen med støtte fra Dansk Folkeparti i oktober 2017 har præsenteret et nyt udspil kaldet »Alle handlinger har konsekvenser – En reform af indsatsen mod ungdomskriminalitet«. ²³ Udspillet indebærer ikke, som det ellers blev tilkendegivet forud for folketingsvalget i 2015 en egentlig sænkning af den kriminelle lavalder, men i stedet nyskabelser i form af en »unge-lavalder« på 12 år og et »ungdomskriminalitetsnævn«. Det nye udspil er især rettet mod en såkaldt »hård kerne« af unge. Ifølge udspillet skal der i hver politikreds oprettes et ungdomskriminalitetsnævn, med repræsentanter fra domstolene, politiet og kommunen og med mulighed for at inddrage fagfolk og ressourcepersoner. Nævnet skal behandle sager, hvor 12-14 årige har begået »grov kriminalitet«. Det er ikke helt klart, hvor snittet skal ligge, men det er *politiet*, der skal vurdere, om den unge passer ind i målgruppen og skal henvises til nævnet. Også unge over den kriminelle lavalder (dvs. mellem 15 og 17 år) kan henvises til nævnet. ²⁴ Nævnets beslutninger skal være forpligtende for barnet/den unge og kommunerne, og en ny »ungekriminalforsorg« skal sikre, at nævnets beslutninger følges af barnet eller den unge. Nævnet kan fastsætte en såkaldt »straksreaktion«, som skal være opdragende og så vidt muligt også genoprettende, f.eks. i form af pligt til udførelse af samfundsnyttigt arbejde, såsom at gøre rent i den lokale boligforening, at vaske brandbiler eller at være med til at vedligeholde parker og andre offentlige områder. Nævnet kan også fastlægge et »længerevarende forbedringsforløb« i op til to år, og for 12-14-årige i helt særlige tilfælde op til fire år. Nævnet skal også kunne stille barnet eller den unge ansigt til ansigt med foruretede i et konfrontationsmøde.

3.3. *Hvad med forældrene?*

Også forældre til børn, der deler billeder i strid med loven eller udviser anden strafbar adfærd, vil kunne komme til at mærke sådanne overtrædelser. Kommunerne har således mulighed for, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og det vurderes at skyldes, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar, at give et såkaldt forældreoplæg, jf. servicelovens § 57 a. ²⁵ Forældrene kan ved et sådant forældreoplæg blive forpligtet til f.eks. at sikre, at barnet eller den unge er hjemme på et bestemt tidspunkt, at sørge for at barnet eller den unge kommer i skole eller daginstitution, at deltage i forældremøder og konsultationer om barnet eller den unges skolegang, at følge barnet eller den unge til bestemte fritidsaktiviteter, at deltage i et forældreprogram eller at deltage i møder med relevante myndigheder om løsningen af barnet eller den unges problemer.

Efter det ovennævnte udspil fra 2017 skal også forældrene til de unge kunne pålægges pligter af ungdomskriminalitetsnævnet. Forældrene kan således pålægges at deltage i møder i nævnet, og hvis de udebliver, skal politiet kunne afhente dem, ligesom der vil kunne fastsættes forældreplæg, som ved manglende efterlevelse vil kunne sanktioneres med træk i sociale ydelser som børne- og ungdomsydelse eller boligstøtte.²⁶

4. Afsluttende bemærkninger

Digital dannelse handler ikke kun om god og dårlig stil. Strafferegler gælder også på nettet, og alle forventes at være vidende om, hvad man må og ikke må. Overtrædelser af straffereglerne på nettet kan have mærkbare konsekvenser, ikke bare for unge, men også for børn under 15 år og endda deres forældre. Meget væsentlige konsekvenser har overtrædelserne selvfølgelig også for de børn og unge, som overtrædelserne går ud over, som også fremadrettet må lide under ydmygelsen ved, at sådanne billeder og videoer har været delt og kan blive det igen. Det er således vigtigt, at forældre, pædagoger og skolelærere får lært børn og unge om lovgivningen, både når de færdes i trafikken og på nettet.

Noter

1. Se fra politisk hold f.eks. Uddannelses- og forskningsminister Søren Pinds tale ved Konference om Digital Dannelse den 22. februar 2017 <https://ufm.dk/ministeriet/ministeren/taler/2017/dannelse-til-fremtiden> og nyeste politiske initiativ på området <https://ufm.dk/aktuelt/nyheder/2018/nyt-projekt-skal-styrke-skolernes-it-kompetencer>. Se fra pædagogisk/undervisningsmæssigt hold f.eks. Jeppe Bundsgaard, Digital Dannelse, 2017. Århus Universitetsforlag i samarbejde med Danmarks Lærerforening.
2. I 2011 kom det frem, at politiet havde sigtet flere personer for at dele en digital billedmappe, hvor der var samlet nøgenbilleder af piger fra Viborgområdet. Det lykkedes aldrig at finde frem til, hvem der oprindeligt havde samlet billederne og lavet mappen. Mappen blev i medierne kendt som Viborg-mappen og gav anledning til en række initiativer via SSP-samarbejdet i lokalomr.det. Se f.eks. <https://www.b.dk/nationalt/politi-ingen-har-anmeldt-billeder-fracden-nye-viborg-mappe>.
3. Se f.eks. <https://www.b.dk/nationalt/noegenbilleder-saadan-er-reglerne>
4. Denne artikel omhandler dansk ret og konsekvenserne i Danmark. Løbende vil der dog i noterne kort blive perspektiveret til særligt de norske og norske og svenske regler.
5. Se Straffelovrådets betænkning om freds- og æreskrænkelser nr. 1563/2017, s. 3ff.
6. Jf. Straffelovrådets betænkning om freds- og æreskrænkelser nr. 1563/2017, s. 10.
7. Se Gorm Toftegaard Nielsen m.fl.: Kommenteret strafferet. Speciel del. 11. udgave. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2017, s. 398-400.
8. En funktion i programmet Snapchat, hvor man kan dele videoer og billeder.
9. Retten fandt efter en helt konkret vurdering ikke billederne børnepornografiske og dømte derfor ikke for overtrædelse af straffelovens § 235.

10. Efter straffelovens § 226 straffes selve optagelsen af pornografi med mindreårige med indtil 6 års fængsel, hvis dette sker for at udbrede materialet. Denne straffebestemmelse tager hovedsageligt sigte på mere professionelle former for børnepornografi og sådanne tilfælde straffes generelt meget hårdt.
11. Reguleringen af børnepornografi i hhv. Danmark, Norge og Sverige er rimelig enslydende, hvilket bl.a. skyldes fællesnordisk samarbejde på området. Se om reguleringen af børnepornografi i Norge og Sverige i Nicolaj Sivan Holst: *Strafbar passivitet*, 2015, s.173-177.
12. Rigsadvokaten har i sine retningslinjer kategoriseret børnepornografi i tre kategorier, alt efter sin grovhed: 1) »Fremstillinger uden seksuel aktivitet«, der omfatter fotografier og filmsekvenser af børn, der fremstår som under 18 år, hvor barnet er alene på billedet, og hvor der ikke foregår seksuel aktivitet med andre, herunder billeder med fokusering på kønsdelene, onani og anden egen seksuel berøring. 2) »Fremstillinger med seksuel aktivitet«, der omfatter fotografier og filmsekvenser af børn, der fremstår som under 18 år, hvor der er to eller flere aktører på billedet, og hvor der er seksuel aktivitet, herunder samleje, anden kønslig omgængelse end samleje eller blufærdighedskrænkelser. Fremstillinger, hvor barnet er alene på billedet, og hvor barnet indfører fingre eller redskaber i egne kønsåbninger (vaginalt/analt), er tillige omfattet. 3) »Fremstillinger af særligt grove seksuelle forhold«, der omfatter fotografier og filmsekvenser af børn, der fremstår som under 18 år, hvor barnet fremstilles som udsat for voldtægt, tvang, trusler eller lign., eller hvor barnets liv fremstilles som udsat for fare eller fremstilles som udsat for grov vold eller alvorlig skade. Tilfælde, hvor barnet fremstilles som udsat for seksuel omgang med dyr, og tilfælde, hvor den seksuelle aktivitet involverer et barn, der fremstår som mellem 0-3 år, er ligeledes omfattet. Praksis har fuldt denne kategorisering, og straffens længde vil således afhænge af hvilket kategori de billeder/videoklip, som personen har besiddet eller overdraget, tilhører.
13. Se <https://www.politi.dk/da/aktuelt/presserum/#!/pressreleases/over-1000-unge-sigtes-for-distribution-af-seksuelt-kraenkende-materiale-2373826>.
14. Videofilen blev vurderet til at være kategori 2-børnepornografi. Se ovenfor note 9.
15. Landsrettens resultat betyder, at afgørelsen ikke vil blive påført den domfældtes børneattest.
16. Efter straffelovens § 266 b er det således strafbart *offentligt* at komme med udtalelser, hvor personer trues, forhånes eller nedværdiges på *grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering*. Straffen går fra bøde indtil fængsel i op til 2 år.
17. På profilen blev pigen dog fremstillet som værende 15 år gammel.
18. Reglerne for registrering i Kriminalregisteret følger af bekendtgørelse nr. 881 af 4. juli 2014.
19. Bøder fremgår af den private straffeattest i 2 år, betingede domme i 3 år og ubetingede i 5 år, ved overtrædelser af straffeloven.
20. Oplysningerne om en begået lovovertrædelse vil fremgå af den offentlige straffeattest i mindst 10 år, regnet fra f.eks. dommen, løsladelsen eller frakendelsens udløb.
21. Jf. Bekendtgørelse (Bekendtgørelse om behandling af personoplysninger i Det Centrale Kriminalregister) nr. 881 af 4. juli 2014, § 11, stk. 3, nr. 1
22. Det drejer sig indtil videre om Erhvervs- og Vækstministeriet, Justitsministeriet, Kulturministeriet, Ligestillings- og Kirkeministeriet, Miljøministeriet, Ministeriet for Børn og Un-

dervisning, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, Social- og Integrationsministeriet og Transportministeriet

23. Udspillet kan findes her http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/reform_ungdomskrimi_a4_30.pdf. Se om forlaget og de eventuelle retsikkerhedsmæssige betænkeligheder herved i Jørn Vestergaard, *Advokaten* 2017, nr. 10, s. 42-45.
24. Hvis dette findes formålstjenligt skal dette sket senest 14 dage efter at den unge har fået endelig dom ved de »rigtige« domstole.
25. Se uddybende om forældrepålæg i »Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier« – vejledning nr. 3 til serviceloven fra 2011.
26. Se note 19.